

2. april svetovni dan zavedanja o avtizmu

Vsi bi se morali zazreti vase in sprejemati ljudi, ki so morda drugačni od nas. Sprejmimo jih kot del družbe, ponudimo jim pomoč. Vsak od nas je drugačen in poseben, pomembno je, da smo slišani in razumljeni. Pri avtistih je pomembno, da razumemo njihovo vedenje v določenih situacijah. Vsak otrok z avtizmom je edinstven, vsak je poseben in ima svoj pogled na svet. Izhajati moramo iz njega samega, ga začutiti in imeti radi. Tudi avtisti imajo močna področja in z ustrezno podporo in ustreznimi pristopi poučevanja lahko veliko dosežejo.

Avtizem je vseživljenjska kompleksna razvojna motnja, ki prizadene možgane pri procesiranju informacij. Lahko se pojavi od lažje do težje oblike in je del spektra, ki ga imenujemo motnje avtističnega spektra ali na kratko MAS. Nekateri imajo ob avtizmu pridružene še druge težave (npr. motnjo v duševnem razvoju, motnjo pozornosti s hiperaktivnostjo, specifične učne težave). Natančnega vzroka za pojav avtizma ne poznamo. Raziskave kažejo, da spremembe v razvoju možganov lahko povzročijo kombinacije genetskih in okolijskih dejavnikov. Pomembno je vedeti, da avtizma ne more povzročiti neustrezna vzgoja in ni posledica čustvene prikrajšanosti. Svetovne raziskave kažejo, da ima eno izmed motenj avtističnega spektra 1,1% ljudi.

Nekateri opozorilni znaki, na katere moramo biti pozorni, so lahko: da se otrok ne odziva na svoje ime, večkrat se zdi, kot da je gluha, zaostaja ali celo nazaduje na področju govora, ne kaže s prstom in ne pomaha z roko, ne vzpostavlja očesnega kontakta, raje se igra sam, zdi se, kot da živi v svojem svetu, je hiperaktiven, ne mara sprememb, vse mora biti po njegovih pravilih, ne zna smiselno uporabljati igrač...

Glavna področja, pri katerih imajo ljudje z avtizmom težave, imenujemo "triada primanjkljajev" (težave se kažejo pri socialni komunikaciji, socialni interakciji in na področju fleksibilnosti mišljenja).

Težave imajo na področju verbalne in neverbalne komunikacije. Mnogi med njimi zelo dobesedno razumejo govor, ponavadi tudi ne razumejo šal, sarkazma in fraz.

Veliko jih ima dobro razvit govor in jezikovne veščine, vendar pa lahko imajo težave s sodelovanjem v pogovoru. Velikokrat ponavljajo tisto, kar je nekdo rekel ali določene fraze (eholalija) ali pa neprestano govorijo le o tistem, kar jih zanima. Nekateri pa tudi ne govorijo, ali imajo precej omejen govor. Večinoma razumejo, kaj se jim govori, vendar za komunikacijo pogosto uporabljajo druga sredstva, kot so npr. neprimerna vedenja in različne kretnje, ki jih ponavadi razumejo le tisti, ki so osebi z avtizmom zelo blizu. V veliko pomoč jim je, če z njimi govorimo na jasen in konkreten način. Potrebujemo tudi dovolj časa, da obdelajo informacijo, ki jim je bila povedana.

Pogosto imajo težave s prepoznavanjem ali razumevanjem čustev in občutij drugih ljudi, težje tudi izražajo svoja lastna občutja. To jim otežuje vključevanje v družbo.

Težave imajo s fleksibilnostjo mišljenja, težje razumejo in interpretirajo misli, občutke ter dejanja drugih ljudi, težje predvidevajo, kaj se bo ali kaj bi se lahko zgodilo ter težje razumejo koncept nevarnosti: na primer, da jih tek po prometni cesti ogroža, ne znajo oceniti, kdaj je štedilnik vroč.

Druge značilnosti, povezane z avtizmom

Avtisti težje vzpostavljajo očesni kontakt. Potrebujejo tudi dnevno rutino, saj tako vedo, kaj se bo zgodilo vsak dan. Določeni lažje funkcionirajo s slikovnimi oporami. Rutina lahko pomeni, da se želijo vsak dan peljati po isti poti iz šole ali na delo. Najmanjša sprememba lahko povzroči vedenjske izbruhe. Težje tudi sprejemajo spremembe, vendar se lahko z njimi lažje soočijo, če so na njih pripravljeni. *V času korone so avtisti lahko doživljali hujše stiske in vedenjske izbruhe predvsem zaradi spremenjene rutine.*

Pogosto so tudi senzorno občutljivi, ki se lahko nanaša na eno ali pa na več čutil - vid, zvok, vonj, okus in dotik. Posameznik je lahko preobčutljiv (hipersenzibilnost), prijem ga lahko zares boli, boli ga lahko preozek pulover ali volnena tkanina, celo našitek za vzdrževanje tkanine, različna vrste hrane ne sme biti na enem krožniku. Ob glasnih zvokih, intenzivnih barvah in drugih močnih dražljajih lahko izgubijo nadzor ali pa jim povzročijo anksioznost. Lahko so tudi hiposenzibilni in ne čutijo bolečine. Nekateri se zibajo, vrtijo ali mahajo z rokami, da vzpodbudijo določene občutke, vzpostavijo ravnotežje ali pa s tem nadzorujejo stres. Sama sem delala z avtistom, ki je vrtel posodico in se jo dotikal z usti oziroma obrazom.

Nekateri imajo razvite posebne interese, ki so zelo različni: risanje, glasba, računalniki, vlaki, dinozavri. Veliko ljudi z avtizmom so lahko tudi zelo dobri umetniki, glasbeniki ali pisatelji. Nekateri med njimi lahko živijo dokaj samostojno, čeprav bodo za dosego tega cilja potrebovali določeno podporo in usmerjanje. Težji primeri avtistov bodo celo življenje potrebovali strokovno pomoč in ne bodo nikoli samostojni. Vsi ljudje z avtizmom se lahko učijo in s pravilno podporo razvijajo svoje potenciale. Veliko podpore, pomoči in usmerjanja potrebujejo tudi starši avtistov, saj je vzgajanje oseb z avtizmom lahko zelo stresno, zahtevno in naporno.

Milanka Rantah, prof. defektologije
Posvetovalnica za učence in starše Novo mesto